

YÜZLEŞME

Emin GÜRDAMUR

Sırtından bakan onu, düşmüş omuzları, ıslak saçları ve rüzgârın paçalarına sardığı paltosuyla, harp meydanında tufan yemiş bir bayrağa benzetebilirdi. Ama o ne harp görmüştü ne de tufan yemişti. Elinde bir baltayla gürgen ağacının önünde beklemekteydi. Aslında bir bayrağa benzetilecek onurdan da yoksundu.

Çocukluğu, bu dağların yamacına yüzyılların, belki bin yılların marifetiyle kondurulmuş doğal terasların birinde ulu bir söz gibi semaya yükselen gürgen ağacının dibinde geçmişti. Beyaz, yilankavi kökleri topraktan çıkıp yüzeyde bir müddet yürüyen, yeryüzünü sarmaladıktan, biraz da sahiplendikten sonra telaşa tekrar toprağa giriveren ağaçta bütün çocuklar gibi onun için de coşkulu bir gizem saklıydı. Çocuklar için dağ demek aslında bu ağaç demektir.

Ağaçla çocukların arasında karşılıklı büyüyen sadakate karşın köylülerin dağlarla ilişkisi bir adamın metresiyle ilişkisine benzerdi. Yılın büyük kısmını aşağılarda, köylerinde geçiren halk, karların erimesiyle birlikte kadınlı erkekli yollara dizilir, dağlara çıkardı. Köylüler bu göçe öyle istekli, öyle arzulu olurlardı ki avuçlarının içi yapacakları işin arzusuyla gıdıklanırdı, burunları kuru ağaçlardaki yosun kokusunu duyardı. Kıvrımlı patikalarda köylülere refakat eden köpekler, bekçilik yaptıkları hanelerin bir daha asla köye dönmeyeceklerini, yapacakları odunları şehre indirip satmayacaklarını, arta kalan ömürlerini dağlarda geçireceklerini zannederlerdi. Dağlar bu gönül macerasına şerbetliydi. Kış boyu ıpıssız kalan yamaçlarında yine iç burkucu bir yalnızlığın gezineceğini

bildikleri hâlde kara bulutları tepelerinden süpürür, en renkli giysilerini giyinir, misafirlerini özenle ağırlarlardı. Dağların ve ormanın oyun için yaratıldığından en ufak kuşukları olmayan çocuklar ise ilk günden itibaren gürgen ağacının dibinde toplaşır, oyunları orada kurar, orada hitama erdirirlerdi. Oynamayacaklarsa da orada oynamazlardı.

Çocuklardan en iri olanı, yüzünde yuvarlanan bir kaya gibi duran burnunu koluyla ikide bir silerek, ağacın köklerinin aslında uyuyan ahtapot olduğunu, gece herkes uyurken ahtapotun canlanıp çimenlerde yuvarlandığını söylerdi. Çocuklardan en hızlı koşanı, köklerin gerçekte bir zindan olduğunu, zindanda cin padişahının yattığını, günün birinde mutlaka parmaklık vazifesi gören kökleri parçalayıp dışarı çıkacağını kendisini de talaşa düşüren bir ses tonuyla anlatırdı. Bunların ardından ormanda her zaman en çok böğürtlen toplayan çocuk, gerçek ağacın uzun yıllar önce öldüğünü, bu ağacın ölen ağacın kızı olduğunu, baba ağacın gökyüzüne değdiği için öldüğünü haber verirdi. İçlerinden en küçükleriyse anlatılanları korku dolu gözlerle dinler, henüz ağaçla ilgili bir şey bilmediği için üzülür, büyüyünce işin aslını astarını öğrenip herkesten daha iyi bir hikâyeye bulacağını ümit ederdi. Ağaca dair başka başka hikâyeler anlatan çocukların üzerinde ittifak ettikleri tek husus onun dünya kurulalı beri orada olduğuydu.

Dünyanın her çocuk için yeni baştan kurulduğunu pekâlâ bilen gürgen ağacı, çocukların anlattıklarını hafife almaz, asla küçümsemezdi. Nihayetinde şu eskimiş gökyüzü bile her çocuk için yeni baştan boyanır, telli pullu halayıklar gibi süslenip püslenirdi. Yıllar terli bir işçi gibi yuvarlanıp yeri göğü solduruncaya kadar da her çocuk kendi evreninde kendi biricikliğinin keyfini sürerdi. Ne olsa yolun sonunda bütün hikâyeleri birbirine hizalayan vadide bütün çocuklar toplaşacak, ömür denen hayhuydan arta kalan savaş yaralarının kimseyi daha asil yapmadığını, daha seçkin kılmadığını, aslında her şeyin gök kubbe altında tekrar edip duran tuhaf bir cevelan olduğunu büyük bir hayretle öğreneceklerdi. Gürgen ağacı, yaşamı baştan sona kaplayan dekorların tuğla tuğla dökülen enkazı altında kalmadan kimsenin olup bitenlerin tek bir ses, geçip gidenlerin tek bir andan ibaret olduğunu kabullenemeyeceğini bilirdi. Ne dünya onlarla başlamıştır, ne de herhangi bir ağaç dünya kurulalı beri oradadır!

Çocuklar bunu bilmezlerdi. Eğer bilselerdi oyundan çıkarlardı, belki ke-derlenip ölürlerdİ.

Onca ürpertici masala kulak vermelerine rağmen çocuklar sadece kendi hikâyelerine inanırlardı. Zaten ağacın dibinde keyifle oyun kurmalarının, neşeyle cıvıldaşmalarının sebebi de buydu. Arkadaşlarının ağzında her seferinde kısalıp uzayan, kararıp aydınlanan hikâyeleri pür dikkat dinlerler ama pek inanmazlardı. Çünkü kim birinin hikâyesine tastamam inanacak olsa kendi hikâyesinin boşa çıkacağını bilirdi. Bununla birlikte ağacın dibinde oturup köklerin arasını eştikleri de vakiydi. Böyle yaparak bir yandan ağacın görkemini besleyen özü ararlar, bir yandan da köklerin arasında gerçek hikâyenin izini sürerlerdi. Ama toprakta kıpkırmızı, sağlıklı solucanlardan başka bir sır yoktu. Orada ağacın gökyüzüne sataşan kudretinden eser bulamazlardı. Ağaçla ilgili henüz bir fikri olmayan çocuk, ağacın semadan beslenen görkemiyle dibinde süregiden çürük toprak kokusu arasında tuhaf bir ilgi sezerdi. Ne bunun adını koyacak kadar cüretkâr ne de kelimeleri başkalarının anlayacağı biçimde art arda dizecek kadar cesurdu. Henüz konuştuğu lisanın üniformasını giyinmemiş, giyinmişse de onunla başkalarının aklını yontabileceğini keşfedememişti.

Gürgen ağacının önünde dikilen adam, çocuklardan en küçük olanıydı elbette. Çocukluğunu emziren ağacın altındaydı. Eskiden olduğu gibi herkesi atlatıp gizlice gelmişti. Yalnız gelmişti. Buna karşın gövdesine yaslanıp envaiçeşit rüyalar gördüğü, hayallere sarktığı ağaçla göz göze gelmekten korkar bir hâli vardı. Yüzündeki ifadede bir cürmün tohumu, bir günahın hevesi yutkunmaktaydı. Aşağı bakınca dağların yine eskisi gibi bildik renklerinden sıyrılmamasını bekledi; ufkun saydamlaşmasını, yatay bir noktaya dönüşüp kaybolmasını bekledi. Boşa bekledi. Bir an olsun peşini bırakmayan bir ürperişin şimdi hiçbir şey olmamış gibi yabancı, bir ömür adım adım peşinden koşmamış gibi ilgisiz, kaskatı bakadurduğuna şahit oluyordu. Noktayı bir ses, sesi bir ışık yutardı. Dünya avizelerini söndürür, renkler iddiasından vazgeçerdi. Berrak boşluk, bir çocuğun her şeyi kendince yerli yerine koyabileceği bir tuvale inkılap ederdi. Cümle dünya nimetine karşı müstağni bir eğimle vadiye sarkan doğal teras, bir çocuğun ve ona refakat eden gürgen ağacının ortaklaşa husule getirdiği dokunulmaz biricikliği baş dönmesi içinde seyrederdi.

Çocuk fırçasını boşluğa değdirdikçe zamanın pörsümüş yüzü gençleşir, mekânın sarkık göğüsleri yeniden insanlığı emzirecek tazeliğe ererdi. Sonra bu arınma hâli, kendi özgürlüğünü gölgede bırakır endişesiyle kuşlara bile sonsuz bir uçma imkânı tanımamakla maruf gökyüzü tarafından nihayete erdirilirdi. Gökyüzü, bir cisimle o cismin gölgesini ayak ucundan birbirine rapteden dokunaklı alışverişi bildirdi ve yeryüzündeki arındırıcı bütün boşlukları kendisine mecbur kılan ezeli kanuna sadakatle bağlıydı. Renkler geri döner, dağlar eski yerlerini alır, bacasından ince dumanlar yükselen köy evleri az önce olup bitenlerden habersiz gündelik telaşına kaldıkları yerden devam ederdi. Çocuk için her şey ruhun dingin sularında oluşan hafif halelerden, anlık ürperişlerden mürekkepti. Ermiş değildi; aynalarda kendisine dair olağanüstü bir yansımaya tesadüf etmemiş, bir işarete mazhar olmamıştı. Sadece ağacın altında oynayan çocukların en küçüğüydü. Bir hikâyesi yoktu. Doğrusu, zamanında bir hikâye bulamamıştı.

Adam birbirine omuz vermiş yeşil dağların yamacında suyla yumuşatılmış siyah noktalar gibi solgunlaşan, silikleşen köylere baktı. Gözlerini kısıp ufku yoklamaya cesareti olanlara ufkun ardını bile gösteren terasta onu kuru bir tabiat, kavranmış bir coğrafyadan başka bir anlam beklemiyordu. Mecaz ölmüştü. Adam mecazın öldüğüne şaşırmamıştı. Balta şaşırmamıştı. Aksine baltanın kör ağzından mecazını yitirmiş dünyaya karşı duyulan bitimsiz bir öfke damlıyordu.

Gürgenin dibinde saatlerce ufka baktı. Mazinin coşku devşirilecek bütün dehlizlerini yokladı, seslerine kulak kesildi, kapılarını çaldı. Onu yaşamın katı gerçekliğinden tutup çıkartacak bir boşluk aradı, bir uçurum arzuladı. İlk gençlik çağlarının akıl dışı tümseklerinde tökezlemek, yeniden yıkılmak, yeniden ayağa kalkmak istedi. Üstündeki tozu toprağı silmek, ellerini göğsünde temizledikten sonra tekrar dünyaya alıcı gözlerle bakmak istedi. O tenakuz dolu ahengi kabullenmek istedi. Herkese ait olandan, herkese tabi olandan devşirecek bir pay aradı. Bulamadı. Deminden beri çıtı pıtı atıştıran yağmur adamakıllı yağmaya durdu. Yağmura aldırış etmedi. Rüzgâra aldırış etmedi. Vakte aldırış etmedi.

Onu tekrardan bu gürgen ağacının dibine getiren yollar bildik yollardandı. Sebepler bildik sebeplerdendi. Aşkın olduğu yerde nefretin, ihtişamın olduğu yerde sefaletin, nezaketin olduğu yerde kabalığın bir ih-

timal olarak değil, bir tabiat olarak durduğunu gördükten, bundan emin olduktan sonra çıkmıştı yola. Karanlığa küfreder gibi içtiği sigaralar, gece olur olmaz camda beliren yüzü, gaibi taşlar gibi okuduğu şiirler, ısırdığı duvar, tükürdüğü pencere, tek suçu ona bakmak olan kırık ayna, yerdeki kalemler, uzun bir koridor el birliği yapmış, omuz omuza vermiş ve var gücüyle onu buraya getirmişti. Karşı karşıya olduğu şey bir ağaçtan fazlasıydı. Çünkü bir ağaç insana bu denli uzun boylu sataşamazdı. Peşinden yürüyemezdi. Bir ağacın dalları her an dört bir yana çıkacak atlı habercilere benzememeliydi, kökleriyle bir insanın izini sürmemeli, adımlarına basmamalı, en mahrem anlarına şahitlik etmemeliydi. Eğer bir ağaç bütün kavşaklarda bir levha gibi avının karşısında beliriyorsa, kökleriyle kaderini mühürlüyorsa o artık bir ağaç değildir. İstihaleye uğrayıp bir urgana, tapınılan bir hatıraya, etiyle kemiğiyle bir insana, hastalıklı bir aşka dönüşmüş demektir. Eğer bir ağaç, vaktiyle gölgesinde oyun kuran ama bir hikâye kuramayan çocuğu, parasız yatılının soğuk ranzalarından şehrin istifli huzursuzluğuna, ıpslak yastıklardan kupkuru secdelere bir an olsun terk etmemişse her put gibi kaderine ezelden rapetilmiş enkazı da göze almış olsa gerektir.

Beri yandan ağacın önünde burnundan soluyan adam kendisini böylesi bir yıkıma memur hissetmiyordu. O sadece kendi hesabını kendince görmenin ateşiyle yanıp tutuşuyordu. Her yağmur yağdığında koşup bir ormana girmek, ormanda kaybolmak, bulabildiği en yaşlı ağacın altına sığınmak isteyen çocuğu yıllarca sırtında taşımıştı çünkü. Orada tir tir titreyerek sabahlara uyanmak, evi barkı, çoluğu çocuğu, maaş kartlarını düşünmeden, çay ocaklarında ona mahsus köşeleri özlemeden, kimseye bir şey anlatmadan, anlatma ihtiyacı hissetmeden, yazmadan, okumadan, yalnız, yapayalnız, ölünceye kadar kaybolmak, öğünlerini yabancı bir iş-tahın rastlantılarıyla geçirmek isteyen çocuğu. O çocuk doğup büyüdüğü, yolunu yokuşunu bildiği dağlara aşına olmakla bütün dünyaya aşına olacağını zanneden çocuktü. O çocuk kendine acımayı bırakarak çelik bir zırh kuşanacağını, o zırhın kalbini mezara dek koruyacağını zanneden çocuktü. En kötüsü de o çocuk, hatıralarıyla yüzleşenlerin çehresinde asılı kalan o müflis ifadeyi başkalarında seyrettikçe eğlenen çocuktü.

Ne içinde kaybolacağı bir orman bulabildi, ne de içini paslı bir el matkabı gibi oyan bu vazgeçişten kurtulabildi. Hep gidecek gibi yaşayıp

hiç gidememenin, koşumlarını takınıp atını dehleyememenin bir insana yetip artacak bir ceza olduğunu anladıktan sonra buraya gelmeyi akıl edebildi. Buraya, yani dönüp durmaktan bıkmadığı bir çağa, bir sağa-nağa.

Yağmurun dineceği yoktu. Eskiden olsa başına Mors alfabesi gibi çarpan iri damlaları göksel bir manaya yorar, diğer insanların aksine önce arınıp sonra isyan etmek hakkıyla seçkin kılındığını düşünürdü. Artık bunlarla kaybedecek zamanı yoktu. Biliyordu ki, en derin kuyu göğsündeki değilmiş. En karanlık yolda o yürümemiş. Dallarından sarkan gizemi yitiren sadece ağaç değil. Kendisi de ihtişamın gölgesinde sefalet, sefaletin gölgesinde ihtişam büyüten bir hayattan beslenmekteydi.

Baltayı gürgenin göğsüne sapladı. Ağaçtan ses çıkmadı. Tekrar sapladığında avuçlarının acıdığını hissetti. Lakin ağaçtan yine bir ses çıkmadı. Uzun bir sessizlikti bu, her balta darbesiyle yenilene, semiren, ormanın bu تنها ucunda baltanın gürbüz sesini yutan bir sessizlik. Ağaç buna hazırды. Zamanın onu nereye sürüklediğini biliyordu. Bunu hep biliyordu. Onca yağmurdan, onca tipiden sonra ihanetin de bağıında bir sadakat saklı olabileceğini inkâr edemezdi şimdi.

Adam gözlerini kısmış, öldüresiye bir hınçla ağaca bir ders vermek istiyordu. Her darbeye ağacın yüzünde bir ifade belirsin, ağaç gücensin, ağaç ağlasın istiyordu. Yalvarsın, belki iki yüz yıllık kollarını açıp yalvarsın. Hiç yoktan baltayı tutan eli kavrasın. Baltayı alsın ve dipdiri göğsüne ölümcül yara açan adamın yüzüne indirsin. Adam kan revan yere yığılsın. Kökler kana doysun, sürgü versin, çoğalsın. Ama yok. Sürüsünü kaybetmiş bir kurdun dişleri göğsünden kocaman bir parça kopardığı hâlde ağaç, parmağını bile kıpırdatmadı, bu acımasız ayini ters yüz edecek en ufak bir ses çıkarmadı.

Ağaçta yeterince derin bir yara açtığına kanaat getiren adam neden sonra baltayı yüzünün hizasına kaldırdı, baltayla göz göze geldi. Ne yaptılarsa birlikte yapmışlardı. Baltaya tükürdü adam. Sonra onu, asla ırmağa ulaşamayacağını bildiği hâlde ırmağa doğru fırlattı. Bir daha geri gelemesin istedi. Gitsin yıkansın, arınsın, olmadı çürüyüp toprak olsun diledi. Balta geri gelmedi. Arınıp yıkanmadı da. Belki çürüyebilirdi. Ama arkasında kan revan bir ağaç bırakmıştı. Balta ağacın göğsünde aç-

tığı onulmaz yaranın farkındaydı. Bu yaranın kesin bir ölüme baktığının farkındaydı.

Adam bir müddet öylece durup yaralı ağacı seyretti. Ağaçla ilk kez göz göze geldi. İçi burkulmadı, gözleri yaşarmadı. Eline ne geçtiğini düşünecek hâlde değildi. Belki bir yıkım arzulanmıştı. Dönüp durduğu hayali boğazlamak, o ihtişamlı ve arabesk sarayı yerle bir etmek istemişti. Dünya kurulalı beri değil orada duran bir anlamı yaralamak, sakat bırakmak ve birkaç kışın üstesinden gelemeyecek bir hâlde terk etmek istemişti. Bir ağacı değil, bir devri örselediğinden emindi, bir tapınağı örselediğinden. Ağaçtan alamadı gözlerini. Ölünceye kadar bir insanı takip etmek neymiş anlasın şimdi. Rüzgârla saçlarını taramak neymiş anlasın. Ölürken bile susmak neymiş anlasın. İnsanı zamanın gölgesinde büyüten ezeli düzenek dersini alsın; herkesi birbirine, onu ise fazladan bu ağacın köklerine düğümleyen düzenek gününü görsün.

Ağaç, adam ve balta göreceğini gördü. Dağlar göreceğini gördü. Yağmur yağacağını yağdı. Rüzgâr eseceğini esti. Kuşlar oyuklardan dışarı çıktı. Karıncalar gökyüzüne baktı. Adam kulübeye döndü. Kapıyı açıp taşları kararmış ocağın başına yürüdü. Ocağın sağ üst köşesindeki taş gözde bir ayna olacaktı, aynayı aldı. Aynaya baktı adam. Yüzünde derin bir yara gördü. Sürüsünü kaybetmiş bir kurdun kör dişleri, kocaman bir parça koparmıştı yüzünden.